

Javaslat

**„ Berkesz, Református templom és műemléktárgyainak ”
a Berkesz Község Értéktárába történő felvételéhez**

Készítette:
Ferró Csaba Mihály
művelődésszervező és helytörténész

Nyíregyháza, 2022. 04.21.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Ferró Csaba Mihály

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Ferró Csaba Mihály,

Levelezési cím: 4400. Nyíregyháza, Kéz, utca 19.

Telefonszám: +36703661096

E-mail cím: ferocsababerkesz@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése:

Berkesz, Református templom és műemléktárgyai

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ <u>épített környezet</u>
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☐ <u>települési</u>	☐ tájegységi	☐ megyei	☐ külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Berkesz, Református templom

A terület megközelíthetőségének leírása: Nyíregyháza és Kisvárdra között helyezkedik el Berkesz település a 4-es számú főút mentén. Székely községet elhagyva, 7 km megtétele után, a nyírségi homokdombok, akácerdők és almás-kertek között érkezünk meg az első leágazásnál Berkeszre, a közel 800 lelkes községbe. A községbe Nyíregyháza felől érkezünk, és a Rákóczi u. 35. szám alatt áll, a Vay család által épített templom.

Az épületegyüttest (a templomot és a hozzá tartozó gazdasági épületeket) Vay József, Szabolcs megye egykori alispánja építtette a falu házai között, a 19. század elején. A község lakosainak munkájával és fiának Vay Ábrahámnak felügyeletével épült fel a templom: (Vay Ábrahám a Magyar Tudományos Akadémia egyik alapítója volt. Az 1825. évi országgyűlésen – Széchenyi István után másodikként – 8000 forinttal járult hozzá a költségekhez.)

A templom pontos építési idejét nem tudjuk, csak két látogatási jegyzőkönyvből következtethetünk az időpontra. Az elsőben azt olvashatjuk, hogy 1802-ben a földesúr felesége a régi templomot át akarja tetetni új helyre.¹ A következő összeírásban - amely 1808-ban készült - már az új templomról ezt olvashatjuk: a templom téglából épült, és a tornya a templomból nyúlik ki, ami még nem készült el tökéletesen. Olvashatunk a parókia földjének az elhelyezkedéséről, a falu négy égtájának megfelelően.²

Várady József szerint, a templom 1804-ben épült.³ A református templom kelet-nyugati tengelyű, klasszicizáló stílusú épület, 23 méter magas romantikus homlokzati nyugati tornyával. A 9x19 méteres belső térben sík famennyezet, a torony alatt késő barokk jellegű kőkarzat, a nyolcszög három oldalával záródó keleti végében falra erősített, fehérre festett szószek található, amelyen 1803-as évszám jelzi a készítésének időpontját. A Mózes-szék és az urasági padok szintén 1803-ban készültek. A templomban 180 ülőhely van.

2011-ben a templom és parókia külső renoválása után, a belső teret kezdték 2015-ben újjáépíteni, kicserélődtek a padok, korszerűsítődött a világítás és a fűtés, valamint elkészült a légkondicionálás. A felújítási munkálatokat 2018-ra fejezték be.

Berkesz, Református templom műemléktárgyai

A tárgyak rövid, szöveges bemutatása:

- **Úrvacsora kehely:** díszes kehely, tőzarányozott ezüst, vert, öntött. Trébelt, alján akantuszokkal ékesített, a harang alakú talapzatból gazdagon díszített szár nyúlik ki, rajta négy aranyozott gyöngy található. A kinyúló száron enyhén kifelé nyúló kupa, peremén vésett volutás záródású levél- és virágdíszítéssel. A kehely a 17. században készülhetett. Ma a Debreceni Református Kollégium Múzeumában található.⁴
- **Úrvacsora kehely** egyházközség gyűjteményében található,⁵ amit 1834-ben ajándékozott az egyháznak Kazinczy Zsófia, gr. Vay Ábrahám felesége. A kehely oldalán olvasható szöveg a következő: „A Berkeszi Ref. Sz. Eklézsiának Gr. Vajai és Laskodi Vay Ábrahámné Kazinczi Sofia 1834" A talpán JP monogram: Prandiner József készítette 1834-ben Budapesten.
- **Kanna:** Felfelé keskenyedő kördíszítéssel, három mezőre osztva. Alsó részen folyondáros indadíszítés, középrészen szőlőfürt- dekoráció, felsőrészen körbefutó indadísz. Domborított egyszerű gombdísz. "S" alakú hajlított füllel.⁶

1 Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára: / I. 32. B. 2./ <https://leveltar.drk.hu/>

2 Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára: / I. 32. b.1/1798-1799/ <https://leveltar.drk.hu/>

3 Várady József: Tiszántúli Református Templomai II. Borsodi Református Egyházmegye, Debrecen, 1991. 67.o.

4 Debreceni Református Kollégium Múzeuma: <https://muzeum.drk.hu/kiallitasok/allando-kiallitasok/bolcsotol-a-koporsoig-egyhazi-muveszeti-kiallitas>

5 Berkész község református egyház anyakönyvei /Matrikulái/

6 Dercsényi Dezső és Entz Géza : Szabolcs-Szatmár megye műemlékei II.(Magyarország műemlék topográfiája), Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

- A berkeszi református templom **nagy harangja** 1922-ben készült az Amerikában élő berkeszi hívek adományaként. A felirat rajta így szól:

" AZ ISTEN A MI REMÉNYÜNK" AZ AMERIKÁBAN ÉLŐ BERKESZI HÍVEK ADOMÁNYA

A harangot a Harang Művekben készítették Budapesten, 4132-es sorszám alatt. A harang súlya 200 kg.

- A berkeszi református templom **kis harangja** 1922-ben készült a berkeszi hívek adományaként. A felirat rajta így szól:

" ISTENNEL AZ EGYHÁZÉRT, KIRÁLYÉRT" A BERKESZI HÍVEK ADOMÁNYA. 1922.

A harangot a Harang Művekben készítették Budapesten, 4133-As sorszám alatt. A harang súlya 100 kg.

- A berkeszi református templom **harmóniuma**, Angster József és Fia által készült Harmónium. A harmónium 1909-ben készült. " gr Vay Gáborné szül. Zichy Márta róm. katolikus grófnő adományából".
- A berkeszi református templom **zöld csipketerítője**, gr. Vay Gáborné sz. Zichy Márta adománya.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A templom a mai állapotában is igazán figyelemre méltó épített öröksége a községnek, mely több figyelmet érdemelne mind a megyei, mind az országos műemlékvédelem részéről. Építészeti jelentőségén túl az is növeli az értékét, hogy a jeles Vay familiához köthető, melynek tagjai nem csupán a megye, hanem az ország életében is jelentős szerepet tölthettek be. A települési értéktárba történő felvétele talán ráirányítja a figyelmet, és a kastély építéstörténetének a kutatására is ösztönzi a történészeket.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Forrás:

Dercsényi Dezső és Entz Géza : Szabolcs-Szatmár megye műemlékei II.(Magyarország műemlék topográfiája), Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

<http://beszelamarvany.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1199424>

Ferró Csaba: Vayak, akik Berkeszen is „értéket teremtettek” Honismeret, 2022

Forrás műemléktárgyak:

Dercsényi Dezső és Entz Géza : Szabolcs-Szatmár megye műemlékei II.(Magyarország műemlék topográfiája), Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja:

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom. 2019⁷

⁷ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom. 2019⁸

⁸ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom. 2019⁹

⁹ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom. 2019¹⁰

¹⁰ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

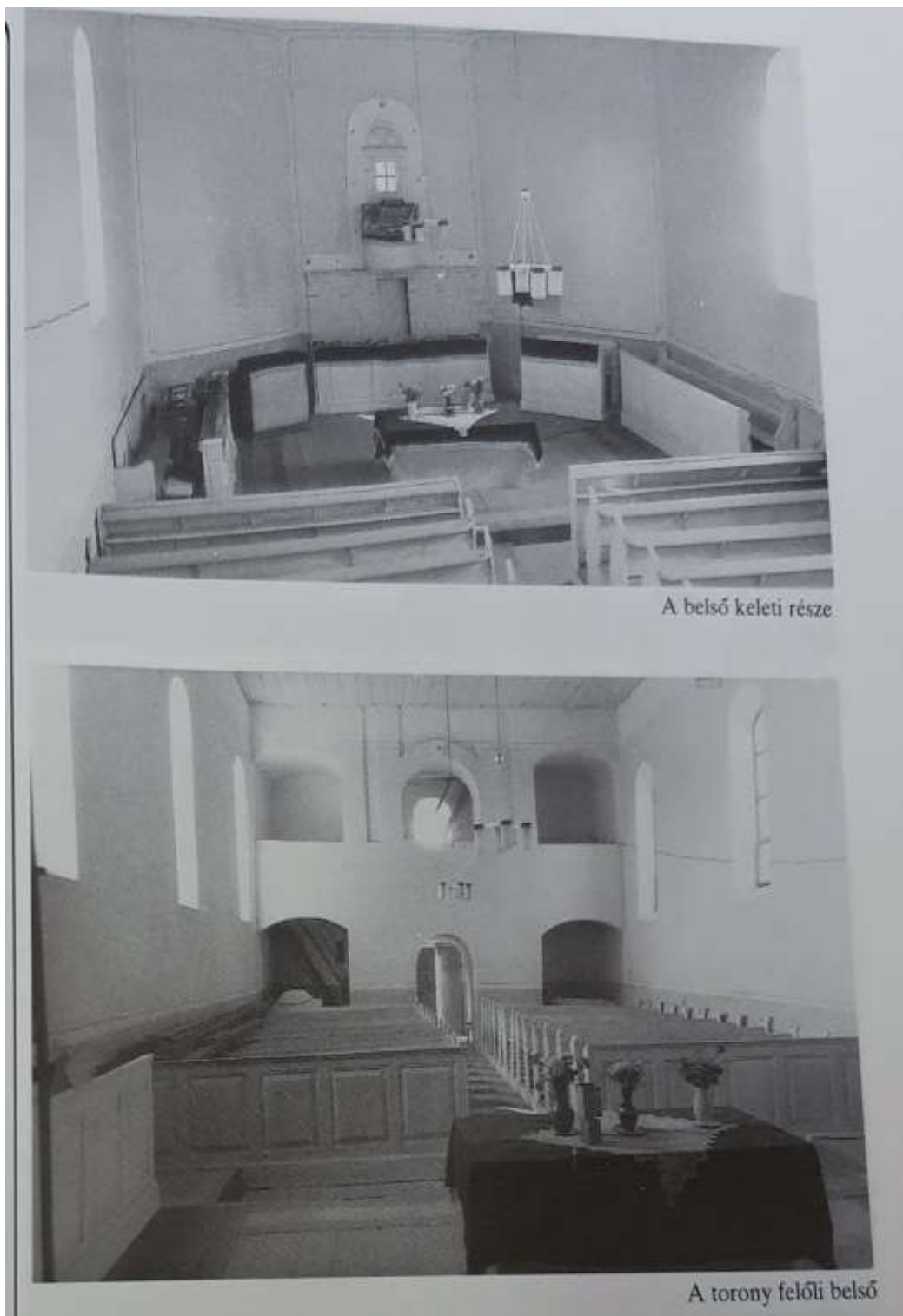
kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom belső 2019¹¹

¹¹ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Várady József könyvének felvétele) református templom. 1991¹²

¹² Várady József: Tiszántúl Református Templomai II. Borsodi Református Egyházmegye, Debrecen, 1991. 67.o.

A belső keleti része

A torony felőli belső

kép: (Várady József könyvének felvétele) református templom belső. 1991 ¹³

¹³ Várady József: Tiszántúli Református Templomai II. Borsodi Református Egyházmegye, Debrecen, 1991. 67.o.

kép: Díszes kehely XVII. századból (Debreceni Református Kollégium Múzeumának felvétele.)¹⁴

¹⁴ Debreceni Református Kollégium Múzeuma: <https://muzeum.drk.hu/kiallitasok/allando-kiallitasok/bolcsotol-a-koporsoig-egyhazmuveszeti-kiallitas>

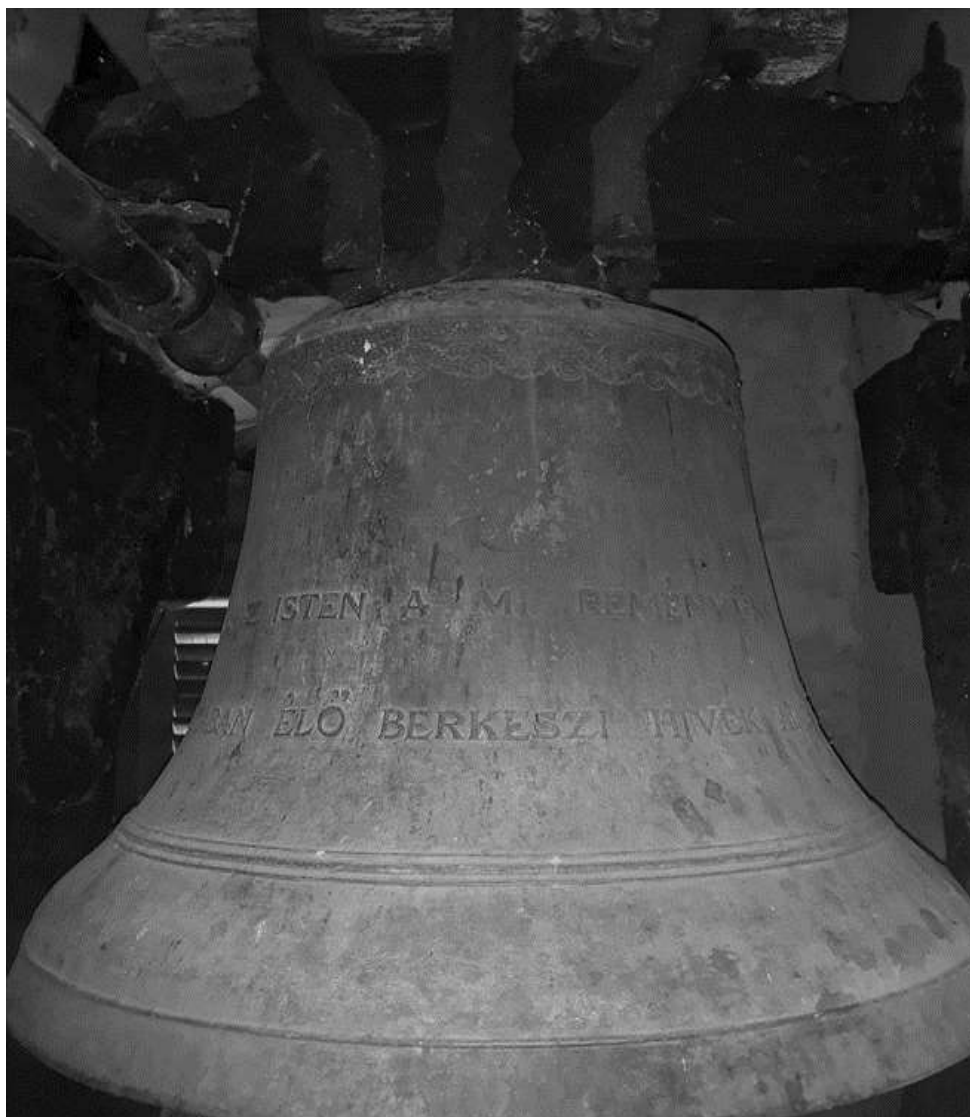
kép: Ezüst kehely, Kazinczy Zsófia gr. Vay Ábrahámné ajándéka (Ferró Csaba felvétele)¹⁵

¹⁵ Dercsényi Dezső és Entz Géza: Szabolcs-Szatmár megye műemlékei II. (Magyarország műemlék topográfiája), Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

kép: Ón kanna (Ferró Csaba felvétele)¹⁶

¹⁶ Dercsényi Dezső és Entz Géza: Szabolcs-Szatmár megye műemlékei II. (Magyarország műemlék topográfiája), Akadémia Kiadó, Budapest, 1987.

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom nagy harang 2020¹⁷

¹⁷ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Ferró Csaba felvétele) református templom kis harang. 2020¹⁸

¹⁸ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

kép: (Ferró Csaba felvétele) harmónium. 2020¹⁹

kép:(Ferró Csaba felvétele) zöld csipketerítő. 2020²⁰

¹⁹ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

²⁰ Berkesz és a Vayak facebook oldal: <https://www.facebook.com/berkeszesavayak>

2. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

Alulírott Ferró Csaba nyilatkozom, hogy az általam készített fényképek nyilvános felhasználásához hozzájárulok.

Nyíregyháza, 2022. 04.21.

Ferró Csaba Mihály

művelődésszervező és helytörténész

3. A [Htv. 1. § \(1\) bekezdés j\) pontjának](#) való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Támogató javalat

Alulírott támogatom, hogy Ferró Csaba Mihály javaslatára a berkeszi református templomot és annak műemléki tárgyait, eszközeit, berendezését a települési értéktárba felvegyék. A nevezett épület és annak belseje is fontos művészeti értékkel rendelkezik s a Berkeszen egykor birtokos Vay családhoz is kötődik. Mindkét szempont miatt érdemes a felvételre.

Kisvárdra, 2022. április 26.

Néző István, helytörténész